

conditions of martial law. The correspondence between the scenarios of restoration and development of economic potential and types of potential of agricultural enterprises is revealed. Variants of combinations of scenarios for the restoration of economic potential and strategies for the development of milk-producing enterprises are presented.

Keywords: scenarios, the economic potential of the enterprise, strategy, efficiency, management, dairy farming.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2024 р.

Бібліографічний опис статті:

Красноручський О., Маренич Т., Кричфалушій-Степанова К., Богданюк І. Ідентифікація сценаріїв реставрації економічного потенціалу підприємств-виробників молока в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2024. № 3. С. 59-69.

Krasnorutskyy O., Marenych T., Krichfalushii-Stepanova K., Bohdaniuk I. Identification of scenarios for the restoration of the economic potential of milk-producing enterprises in the conditions of martial law and post-war recovery. Actual problems of innovative economy and law. 2024. No. 3, pp. 59-69.

УДК 656.7:339.92(043); JEL classification: L93
DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-3-13>

ВИСОЦЬКА Марина Петрівна, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу, Національний авіаційний університет, <https://orcid.org/0000-0003-4076-7823>

УМОВИ І ЧИННИКИ РОЗВИТКУ АВІАЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ ЯК СФЕРИ МІЖНАРОДНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Висоцька М. П. Умови і чинники розвитку авіаційного транспорту як сфери міжнародного підприємництва.

Розглянуто системи загальних та специфічних чинників, що впливають на становлення і розвиток авіатранспортної галузі як сфери міжнародного підприємництва. Виявлено відмінності у підходах до визначення поняття «міжнародне підприємство», що дозволило виділити основні ознаки, розширити його зміст та визначити категорію «міжнародне підприємство в авіатранспортній галузі». Систематизовано види та форми міжнародного підприємництва в авіатранспортній галузі. Визначено основні відмінності ринку авіап перевезень від інших ринків транспортних послуг. Здійснена деталізація форм і видів міжнародного підприємництва в авіатранспортній галузі. У результаті дослідження еволюції розвитку міжнародних економічних відносин визначено проблемні аспекти, характерні для сучасного етапу розвитку. Проаналізовано вплив глобальних кризових явищ на розвиток міжнародного підприємництва, зокрема в авіатранспортній галузі.

Ключові слова: міжнародне підприємництво, міжнародні економічні відносини, авіатранспортна галузь, умови і чинники розвитку, інтеграційні процеси, глобалізація.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Незважаючи на наявність багатьох протиріч, притаманних сучасному етапу розвитку світової економіки, тривають процеси інтеграції окремих галузей та сфер у єдиний світогосподарський простір. Ці процеси характерні і для авіатранспортної галузі, де відбувається взаємопроникнення суб'єктів різних сфер та секторів, збільшуються як географічний діапазон, так і напрямки взаємодії. Інтеграційні процеси в авіатранспортній галузі є об'єктивним явищем, оскільки транспорт створює сприятливі умови для підвищення ефективності, зменшення витрат та розвитку нових можливостей для всіх економічних суб'єктів.

Для розуміння специфіки розвитку авіаційного транспорту як сфери міжнародного підприємництва потрібні додаткові дослідження особливостей діяльності авіапідприємств, що дозволить вистояти в умовах високих ризиків та невизначеності середовища, посилити власні позиції на світовому ринку, накопичити ресурси для технічного розвитку, отримати доходи на рівні, що забезпечать розширене відтворення у галузі для зростання конкурентного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню концептуальних основ інтеграційних процесів сучасності та питанням розвитку міжнародного підприємництва присвячено праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як: Р. Гріффін, К. Жиленко, М. Інтрілігейтор, П. Кругман, В. Кокоріна, К. Макаруч, М. Пастей, М. Портер, М. Пантелеєв, І. Пузанов, С. Сіденко, Т. Шуба та ін.

Однак основна увага досліджень зосереджена на загальних питаннях інтеграційних процесів та розвитку міжнародного підприємництва. Більш детальний розгляд потребує виявлення особливостей розвитку авіаційного транспорту як сфери міжнародного підприємництва.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Враховуючи актуальність теми та зважаючи на результати дослідження окремих її аспектів, метою цієї статті є обґрунтування теоретичних положень та практичних векторів сучасного розвитку міжнародного підприємництва, визначення особливостей розвитку авіаційного транспорту як сфери міжнародного підприємництва та зовнішньоекономічної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із ключових проявів процесу глобалізації та його рушійною силою є стрімкий розвиток міжнародного підприємництва, що охопив майже всі сфери і сектори економіки, ставши своєрідною новою формою устрою світогосподарської системи. Становлення і розвиток авіатранспортної галузі як сфери міжнародного підприємництва відбувалися під впливом загальних чинників (спільні для всіх галузей та секторів світогосподарської системи) і специфічних чинників (притаманні авіаційній галузі). До системи загальних чинників, що визначають становлення і розвиток авіаційної галузі у контексті міжнародного підприємництва, на наш погляд, слід віднести такі:

1. Обмеженість чи відсутність ресурсів у межах національних господарств. Дія цього чинника

пов'язана, з одного боку, з насиченням ринків та загостренням конкуренції в одних країнах (переважно розвинених), а з іншого – з наявністю незадіяних або порівняно дешевих природних та людських ресурсів в інших країнах (які розвиваються), що формує сприятливі умови для створення виробництв. Це змінює вектор розвитку бізнесу великих компаній на освоєння цих ресурсів. Крім того, великі компанії прагнуть створити місцеве виробництво для задоволення потреб місцевого ринку з використанням місцевих ресурсів, таким чином інтегруючи їх до системи міжнародного підприємства та одночасно зменшуючи витрати виробництва і реалізації продукції та послуг [1]. Таким чином, економія на витратах виробництва та реалізації продукції і послуг досягається шляхом залучення порівняно дешевих матеріальних та трудових ресурсів, використання іноземних фінансових ресурсів, науково-технічного та освітнього потенціалу, а також менеджменту.

2. Прагнення багатьох країн до інтеграції у світогосподарську систему дає можливість економії на витратах, пов'язаних із національним державним регулюванням економічної діяльності. Зокрема, це пов'язано з можливістю отримання податкових та митних пільг і преференцій, зниження рівня витрат на природоохоронні заходи через нижчі екологічні вимоги та стандарти тощо. Крім того, прагнення багатьох країн залучити іноземний бізнес дозволяє суттєво зменшити витрати на зовнішньоекономічну діяльність шляхом:

- перерозподілу виробництва між національними господарствами;
- використання системи внутрішньофірмових трансфертних цін всередині організації;
- подолання митних бар'єрів та зовнішньоторговельних обмежень;
- використання інфраструктурного потенціалу інших країн, зокрема елементів виробничої, транспортної, інформаційної та соціальної інфраструктури.

3. Зростання рівня ризику та невизначеності. Складність стратегічного прогнозування ринків товарів та послуг в умовах зростання турбулентності ринків спонукає великі компанії до територіальної диверсифікації їх виробничої та збутової діяльності, що посилює процеси міжнародної економічної інтеграції.

4. Зростання рівня інформатизації світогосподарської системи. Активний розвиток інформаційних технологій та телекомунікаційних систем за останні десятиріччя призвів до легшого подолання міжнародним бізнесом національних економічних та географічних бар'єрів, поглиблення інтернаціоналізації господарства та поширення процесів глобалізації практично на всі сфери та сектори національних господарств, процеси і явища, які в них відбуваються.

5. Становлення технологічної єдності світогосподарської системи. У процесі глобалізації на рівні секторів і галузей, а також на загальноекономічному рівні формуються єдині міжнародні ланцюги створення вартості, що поєднують секторальні потужності різних країн у єдину виробничо-збутову систему та збільшують взаємозалежність

національних економік. Саме цей чинник зумовлює складність використання механізму санкцій для розв'язання політичних та військових конфліктів. Практика сьогодення свідчить, що обмеження однієї національної економіки неодмінно впливає на інші. Це і є однією із вад економічної глобалізації, яка може негативно впливати на національну безпеку.

Оскільки міжнародне підприємництво охопило практично всі сфери національного господарства, зростає увага дослідників та практиків до цих процесів. І, якщо увага науковців пов'язана з прагненням розкриття сутності, значення, принципів та перспектив подальшого розвитку цього явища, визначенням його зв'язків з іншими процесами та явищами у соціально-економічних процесах, то практики переслідують лише утилітарні цілі – обґрунтування бізнес-рішень для забезпечення високого рівня прибутку та ефективності їх діяльності [2]. Відповідно, наукові та практичні підходи до вивчення цього явища різняться, що викликає множинність тлумачень навіть базових понять, таких як: «міжнародне підприємництво», «міжнародний бізнес», «світова економіка» та ін.

Поняття «міжнародне підприємництво» та його синонім «міжнародний бізнес» різні автори трактують так.

Міжнародне підприємництво описується як сукупність угод, які укладаються та виконуються через національні кордони і пов'язані з переміщенням ресурсів, товарів та послуг у міжнародному масштабі. Його поява та розвиток залежать від таких факторів як зростання транснаціональних корпорацій, поглиблення міжнародного поділу праці, формування світового ринку товарів та розвиток міжнародного кредитування. Укладання угод з країнами Європейського Союзу відкриває можливості для реалізації економічного потенціалу країни та забезпечення її економічного розвитку [3].

Міжнародне підприємництво – це сукупність угод, які дозволяють переміщувати товари, послуги та ресурси через міжнародні кордони. Кожне міжнародне підприємство, яке бере участь у міжнародній підприємницькій діяльності, відноситься до певної правової форми і діє відповідно до норм цивільного і торгового права своєї країни [4].

Міжнародний бізнес розглядається як форма підприємництва, що включає здійснення ділових операцій з різними партнерами за межами власної країни з метою збільшення прибутку або досягнення соціального впливу за допомогою конкурентних можливостей і переваг [2].

Міжнародний бізнес, в широкому розумінні, визначається як економічна діяльність, що здійснюється в рамках світового господарства. Це включає будь-які операції, які проводяться між контрагентами з двох або більше країн [5]. Це означає, що господарські операції в міжнародному бізнесі ґрунтуються на нових методах управління, які відзначаються гнучкістю, враховують вимоги світового ринку та потреби партнерів. Міжнародний бізнес використовує можливості, що випливають з міждержавних ділових операцій, таких як

експорт товарів, розміщення виробництва фірмою однієї країни в іншій або спільне надання послуг двома фірмами з різних країн. Ці операції забезпечують учасникам бізнесу більші переваги, ніж у випадку, якби вони здійснювали аналогічні дії лише в рамках національних економік.

Міжнародний бізнес описується як взаємодія між організаціями різних форм власності або внутрішніх підрозділів компаній, що розташовані в різних країнах, з метою отримання прибутку від переважної більшості міжнародних операцій у сфері комерційних відносин [6]. Міжнародний бізнес є формою підприємницької діяльності, що використовує капітал у різних формах та максимізує переваги високої бізнес-активності з метою отримання прибутку в міжнародній економіці. Основні аспекти міжнародного бізнесу та його проблеми можна визначити за притаманними йому характерними особливостями.

Міжнародний бізнес розглядається як взаємодія між фірмами різних форм власності або їх підрозділами, що розташовані у різних країнах, з основною метою отримання прибутку за рахунок вигід, що впливають з міжнародних бізнес-операцій [7]. Глобалізація міжнародного бізнесу проявляється передусім у зростанні активності транснаціональних корпорацій (ТНК) в останні роки та у виникненні глобальних ТНК, що займають вищий рівень розвитку.

Міжнародний бізнес, в широкому розумінні, можна вважати підприємництвом, що відбувається на масштабах світового господарства. Конкретною сутністю цього терміну є будь-яка операція, яка здійснюється між контрагентами з двох або більше країн [8]. Міжнародний бізнес набуває різних форм, включаючи експорт-імпорт товарів і послуг, співпрацю в галузі науково-технічної, виробничої, збутової і сервісної діяльності, інвестиційну діяльність, створення спільних підприємств та існування транснаціональних корпорацій. За таких умов інвестиційна діяльність набула особливого значення в міжнародному бізнесі. Її активізація свідчить про розвиток підприємництва та позитивно впливає на зростання його соціально-економічної ролі в суспільстві.

Аналіз понять дає можливість визначити такі основні ознаки міжнародного підприємництва (міжнародного бізнесу):

- переміщення ресурсів, товарів і послуг через міжнародні кордони;
- укладання транскордонних угод;
- залучення фінансових ресурсів з-за кордону;
- участь у глобальних ланцюжках виробництва та постачання (де різні етапи виробництва відбуваються в різних країнах).

Отже, вважаємо за доцільне сформулювати уточнене визначення поняття «міжнародне підприємництво» як здійснення операційної, кредитно-фінансової, інвестиційної та інших видів діяльності національними, транснаціональними і мультинаціональними господарюючими суб'єктами за межами національних економік, тобто у світовій економіці. З цієї точки зору, діяльність авіакомпаній повною мірою відповідає

змісту поняття «міжнародне підприємництво», оскільки вони незалежно від національної приналежності (будучи національними, транснаціональними або мультинаціональними компаніями) виконують роль економічних операторів (господарюючих суб'єктів) у світовому господарстві, здійснюючи операційну діяльність на міжнародному ринку та/або вступають у відносини з іншими суб'єктами міжнародного підприємництва.

Безперечно, що в процесі діяльності суб'єктів авіатранспортної галузі утворюються не тільки національні, а й міжнародні економічні зв'язки – виробничі відносини, які загалом охоплюють весь відтворювальний цикл та задіяні у ньому продуктивні сили: сфери виробництва, обміну, розподілу і споживання.

Таким чином, економічне поняття «міжнародне підприємництво в авіатранспортній галузі» доцільно визначити як об'єктивно зумовлені міжнародні економічні відносини між суб'єктами господарювання авіатранспортної галузі, підприємствами споріднених галузей (секторів), організаціями, державними установами у сферах, які забезпечують виконання всіх операцій, спрямованих на задоволення попиту, який існує на рівні світового господарства на пасажирські та вантажні авіаційні перевезення (постачання та обслуговування авіаційних суден, наземне обслуговування пасажирів та вантажів, наземне та повітряне обслуговування літаків, забезпечення безпеки авіаційних перевезень тощо), на основі міжнародного поділу праці, спеціалізації та кооперації виробництва.

Міжнародні економічні відносини між значеними суб'єктами, інституціональними одиницями різних країн втілюються у вигляді конкретних господарських (торговельних, фінансових та ін.) операцій, які здійснюються за межами їх національних кордонів або у межах національних кордонів, але за участю іноземних контрагентів.

З погляду інституційного підходу або інституційної економіки, «міжнародне підприємництво в авіатранспортній галузі» можна визначити як сукупність організаційно-економічних механізмів, які забезпечують реалізацію операційної, маркетингової, інвестиційно-фінансової та інших видів господарської діяльності за межами національних кордонів або у їх межах, але за участю іноземних контрагентів. Міжнародне підприємництво у авіатранспортній галузі може реалізовуватися в різних видах та формах, основні з яких представлені на рис. 1.

Організаційно-економічні механізми міжнародного підприємництва в авіатранспортній галузі, що формують його інституційну структуру, визначаються сукупністю вимог міжнародних та національних нормативно-правових норм, стандартів, правил, регламентів, а також традицій та звичаїв, що регулюють діяльність підприємств і організацій авіатранспортної та споріднених галузей і секторів у процесі здійснення ними міжнародних господарських операцій.

Основними видами міжнародного підприємництва в авіатранспортній галузі є такі: зовнішньоторговельні операції, міжнародні інвестиційні

та фінансові операції, спільна операційна діяльність. Втім, цим не обмежується перелік видів міжнародних операцій у сфері авіаційного транспорту. Ст. 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [9] визначено широкий діапазон видів зовнішньоекономічної діяльності, з яких майже всі притаманні міжнародному бізнесу у сфері авіаційного транспорту: експортно-імпортні операції, надання послуг, науково-технічне співробітництво, фінансові операції, кредитні операції, спільне підприємництво,

передача інтелектуальної власності, орендні (у тому числі лізингові) операції, виконання робіт на контрактній основі та ін. Водночас пріоритетним видом міжнародного підприємництва як на рівні авіатранспортної галузі, так і на рівні національних економік залишається міжнародна торгівля товарами та послугами. Реалізація авіаційних перевезень пасажирів та вантажів пов'язана з виконанням супутніх міжнародних операцій, до яких належать страхові, розрахункові, маркетингові, транспортно-експедиторські та ін.

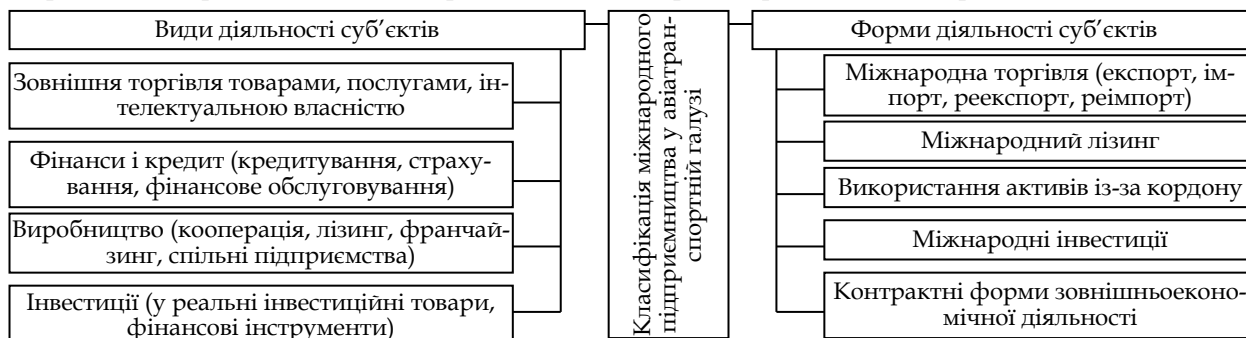

Рис. 1. Систематизація видів та форм міжнародного підприємництва в авіатранспортній галузі

Отже, зазначені види та форми міжнародного підприємництва в авіатранспортній галузі можуть бути деталізовані на такі підвиди:

- операції, пов'язані з забезпеченням діяльності авіапідприємств (купівля-продаж літаків та інших матеріальних активів), які включають угоди між авіакомпаніями, лізинговими компаніями та виробниками літаків та іншого обладнання для придбання або продажу повітряних суден та інших матеріальних активів, страхові угоди;

- операційна діяльність авіапідприємств (надання авіапідприємствами послуг, пов'язаних з перевезенням та обслуговуванням);

- організаційна діяльність: співпраця між авіакомпаніями різних країн, яка може включати укладання угод про код-шеринг, авіаційний пул та інші форми співпраці; утворення глобальних авіаційних альянсів, які об'єднують кілька авіакомпаній з різних країн з метою розподілу маршрутів; використання аеропортом базової авіакомпанії для збільшення кількості пасажирів та ін.;

- міжнародна діяльність (угоди між авіакомпаніями, аеропортами, державними органами та іншими сторонами з метою регулювання правил та умов експлуатації повітряних суден та надання авіаційних послуг);

- маркетингова діяльність (проведення маркетингових заходів та рекламних кампаній для просування авіаційних послуг на міжнародному ринку).

За обсягом охоплення міжнародні операції в авіатранспортній галузі можуть мати:

- внутрішньофірмовий характер - операції між підрозділами однієї корпоративної структури, розташованими у різних країнах;

- міжфірмовий характер - відносини між окремими бізнес-суб'єктами, приналежними до різних країн;

- міждержавний характер - відносини між країнами в процесі реалізації міжнародних операцій в сфері авіаційного транспорту. У цьому

випадку держава виступає як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності. Функції правового регулювання, впорядкування й організації державою діяльності суб'єктів авіаційного транспорту не належать до сфери міжнародного підприємництва, а пов'язані з інституційною роллю держави.

Особливостями світового ринку авіаційних перевезень, що відрізняють його від інших видів транспортних послуг, є:

- висока сегментованість попиту за географією, доходами, цінами, сприйняттям послуги, що зумовлює значний рівень диференціації авіатранспортних послуг за їх складовими компонентами, якісними та економічними характеристиками;

- висока залежність від соціально-економічних та політичних процесів у суспільстві та пов'язаний з цим великий вплив факторів невизначеності на результат діяльності авіакомпаній;

- висока швидкість реакції суб'єктів авіаційної галузі на зміни кон'юнктури ринку.

Як і в інших сферах міжнародного підприємництва, в авіатранспортній галузі зовнішньоекономічні операції виконуються суб'єктами різних форм власності (приватної, державної, змішаної), рівність яких гарантується Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [9]. Незважаючи на юридичну рівність різних форм власності, з погляду реалізації бізнес-інтересів вони мають певні недоліки і переваги. Тому в процесі розвитку міжнародної взаємодії суб'єктів авіаційної галузі форми власності можуть трансформуватися. Тренди останніх десятиліть свідчать про тенденцію до укрупнення міжнародного бізнесу - утворення мультинаціональних та транснаціональних корпорацій через механізми злиття-поглинання, створення розгалуженої мережі філій та представництв великих корпорацій у різних країнах [10].

Для кращого розуміння сутності процесів, що відбуваються у світовому господарстві сьогодні, дослідники приділяють багато уваги процесам становлення міжнародних економічних

відносин, виділяючи певні історичні етапи [11-13]. Зокрема, Вільям Робінсон виділяє такі етапи розвитку глобального бізнесу:

I. Постфеодальний етап – пов'язаний з епохою «Великих географічних відкриттів», формуванням колоніальної та міждержавної систем, появою трансатлантичної економіки та активізацією торгівлі між Заходом і Сходом.

II. Етап технічного перевороту та промислової революції – пов'язаний з формування національних держав та приходом до влади класу буржуазії через революції у Європі та США.

III. Етап становлення національно-корпоративного капіталізму, що активізував імперіалістичні завоювання, спричинив появу національних фінансово-промислових корпорацій, здійснив консолідацію національних держав і національних ринків, а також інтеграцію цих національних ринків у єдиний світовий ринок.

IV. Етап транснаціоналізації (глобальна стадія), пов'язана з глобальним спадом економіки у 1970-х роках. Глобалізація дала змогу капіталізму подолати цю кризу шляхом масштабної реструктуризації та інтеграції світової економіки. Цей етап характеризується виникненням транснаціонального капіталу, транснаціонального капіталістичного класу і транснаціональних державних апаратів – transnational state (TNS). Значну роль у цьому зіграли нові технології та засоби зв'язку [14].

Глобалізація призвела до того, що міжнародний бізнес опинився під впливом безпрецедентної світової кризи, що охоплює всі сфери людського життя – політику, соціальну сферу, екологію та ін. Виходом з цієї кризи має стати чергова реструктуризація або створення нової системи світового господарства з новою парадигмою її функціонування.

При розробці стратегічних планів розвитку авіатранспортної галузі як сектору національного та світового господарства слід враховувати всі ці аспекти та тренди розвитку міжнародного підприємства, зокрема: укрупнення і монополізацію міжнародного бізнесу [15]; транснаціоналізацію управління економікою, концентрацію економічної влади у ТНК; глобалізацію економіки і суспільства; регіоналізацію та різновекторність економічного розвитку.

Ці процеси ведуть до взаємного проникнення різних сфер економіки, формування майже у всіх виробничих та сервісних секторах вертикально та горизонтально інтегрованих міжгалузевих утворень – стратегічних альянсів, багатогалузевих комплексів, кластерів тощо. Такі структури є більш стабільними та стійкими до впливу чинників ризику і невизначеності, мають більші можливості для залучення капіталу, інноваційного розвитку, а отже, володіють високим конкурентним потенціалом (порівняно з традиційними формами організації бізнесу). Підприємства й організації авіатранспортної галузі перебувають під впливом усіх зазначених процесів. Авіатранспортній галузі повною мірою притаманні риси, що характерні для міжнародного підприємства загалом:

1. Дуальність основного тренду розвитку – глобалізація-регіоналізація, загострення протиріч на перетині інтересів національного та світового господарства.

2. Інтернаціоналізація та зростання доступності ринків товарів, послуг, ресурсів, зниження бар'єрів для входу на ринок нових гравців.

3. Активізація процесів галузевої та міжгалузеві кооперації та інтеграції на міжнародному та регіональному рівнях, формування мережевих виробничих структур на зразок кластерів, стратегічних альянсів.

4. Розвиток глобальних технологій, формування нового технологічного укладу, зниження ролі матеріального виробництва і зростання вагомості сфери послуг.

Таким чином, діяльність суб'єктів авіатранспортної галузі доцільно розглядати в контексті поняття «міжнародне підприємництво». В процесі цієї діяльності відбуваються економічні відносини між національними та іноземними економічними агентами, в рамках яких формується суспільно корисний продукт – авіатранспортна послуга, яка задовольняє важливі суспільні потреби. Отже, міжнародне підприємництво в авіатранспортній галузі можна визначити як сукупність організаційно-економічних механізмів, що забезпечують взаємодію між інституційними одиницями різних країн з метою створення умов та здійснення міжнародних авіап перевезень. Основна мета міжнародного підприємництва в авіатранспортній галузі полягає в забезпеченні ефективного функціонування та розвитку авіаційної індустрії у глобальному масштабі, підвищенні доступності авіап перевезень для пасажирів та зміцненні позицій компаній на світовому ринку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сучасний етап економічного розвитку характеризується впливом кризових процесів та явищ, що охопили всі сфери людського життя, в тому числі й авіатранспортну галузь, яка є одним із ключових елементів світогосподарської системи. Діяльність суб'єктів авіатранспортної галузі доцільно розглядати у контексті поняття «міжнародне підприємництво», оскільки у процесі діяльності суб'єктів авіатранспортної галузі утворюються не лише національні, а й міжнародні економічні зв'язки. Домінування на ринку авіатранспортних засобів та авіаційних перевезень розвинених країн світу не означає, що ринок авіатранспортних послуг повністю сформований. Вітчизняні авіакомпанії прагнуть зайняти певні позиції на світовому ринку авіаційних перевезень. Для цього необхідно зберігати та накопичувати технічний, людський та економічний потенціал, який буде задіяно після зняття обмежень.

Проведене дослідження дозволило визначити основні аспекти функціонування авіаційного транспорту як сфери міжнародного підприємства, що доцільно враховувати при розробці стратегічних планів розвитку авіатранспортної галузі України.

Література.

1. Михальченко О. Ділова активність пасажирських авіакомпаній України та шляхи зростання їх інституціональної конкурентоспроможності. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-79>.

2. **Сазонець О.М.** Дослідження основних форм здійснення міжнародного бізнесу. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування ЖДТУ*. 2014. № 4 (70). С. 79-85.
3. **Шуба Т., Петренко К., Ільченко А.** Міжнародне підприємництво: досвід України в контексті євроінтеграційних процесів. *Економіка та суспільство*. 2021. №29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-6>.
4. **Пантелєєв М.С.** Види і функції міжнародних економічних відносин та міжнародного підприємництва. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2018. № 15(1291). С. 84-88.
5. **Кокорина В.І.** Основні тенденції розвитку форм міжнародного бізнесу в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2012. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1205>.
6. **Разінькова М.Ю.** Міжнародний розвиток бізнесу: проблеми та шляхи їх вирішення. *Економічний простір*. 2019. № 151. С. 91-100. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/151-8>.
7. **Макарчук К.О.** Міжнародний бізнес в умовах глобалізації: теоретичний аспект. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2013. № 1086. Випуск 2. С. 28-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2013_1086_2_6.
8. **Жиленко К.М.** Основні аспекти трансформаційних перетворень сучасного міжнародного бізнесу. *Економічний вісник університету*. 2017. № 35/1. С. 121-129.
9. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України № 959-XII від 16.04.1991р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.
10. **Смолій Л., Осіпова А., Костиук В.** Тенденції трансформації міжнародного бізнесу під впливом глобалізації. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-6>.
11. **John M. Hobson** Multicultural Origins of the Global Economy Beyond the Western-Centric Frontier Cambridge University Press. 2020. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108892704>.
12. **Schwab K.** Global Corporate Citizenship: Working with Governments and Civil Society. *Foreign Affairs*. 2008. P. 108-109. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2008-01-01/global-corporate-citizenship>.
13. **Gray K.R.** Review of A theory of global capitalism: production class, and state in a transnational world, by W. I. Robinson. *International Journal on World Peace*. 2004. № 21(2). P. 81-86. URL: <http://www.jstor.org/stable/20753443>.
14. **Robinson W.I.** Global Capitalism: Reflections on a Brave New World. Great Transition Initiative. 2017. URL: <http://www.greattransition.org/publication/global-capitalism>.
15. **Kyrylenko O., Riazanovska V., Novak V.** Strategic airline alliances as a special form of company integration. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5. №1. С. 75-81. URL: https://www.researchgate.net/publication/332024539_.

References.

1. **Mykhal'chenko, O.** (2023). «Business activity of passenger airlines of Ukraine and ways of increasing their institutional competitiveness». *Ekonomika ta suspil'stvo*. № 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-79>.
2. **Sazonets', O.M.** (2014). «Research of the main forms of international business». *Visnyk Natsional'noho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia ZhDTU*. № 4 (70). pp. 79-85.
3. **Shuba, T., Petrenko, K., Il'chenko, A.** (2021). «International entrepreneurship: experience of Ukraine in the context of European integration processes». *Ekonomika ta suspil'stvo*. №29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-6>.
4. **Pantelieiev, M.S.** (2018). «Types and functions of international economic relations and international entrepreneurship». *Visnyk NTU «KhPI»*. № 15(1291). pp. 84-88.
5. **Kokorina, V.I.** (2012). «The main trends in the development of forms of international business in the conditions of globalization». *Efektivna ekonomika*. № 6. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1205>.
6. **Razin'kova, M.Yu.** (2019). «International business development: problems and ways to solve them». *Ekonomichnyj prostir*. № 151. pp. 91-100. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/151-8>.
7. **Makarчук, К.О.** (2013). «International business in the conditions of globalization: theoretical aspect». *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm*. № 1086. Issue 2. pp. 28-31. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2013_1086_2_6.
8. **Zhylenko, K.M.** (2017). «Main aspects of transformational transformations of modern international business». *Ekonomichnyj visnyk universytetu*. № 35/1. pp. 121-129.
9. Pro zovnishn'oeconomichnu diial'nist': Zakon Ukrainy. [On foreign economic activity: Law of Ukraine]. № 959-XII dated April 16, 1991. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.
10. **Smolij, L., Osipova, A., Kostiuk, V.** (2021). «Trends in the transformation of international business under the influence of globalization». *Ekonomika ta suspil'stvo*. № 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-6>.
11. **John, M.** (2020). *Hobson Multicultural Origins of the Global Economy Beyond the Western-Centric Frontier* Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108892704>.
12. **Schwab, K.** (2008). *Global Corporate Citizenship: Working with Governments and Civil Society*. *Foreign Affairs*. pp. 108-109. Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2008-01-01/global-corporate-citizenship>.
13. **Gray, K.R.** (2004). «Review of A theory of global capitalism: production class, and state in a transnational world, by W. I. Robinson». *International Journal on World Peace*. № 21(2). pp. 81-86. Available at: <http://www.jstor.org/stable/20753443>.
14. **Robinson, W.I.** (2017). *Global Capitalism: Reflections on a Brave New World*. Great Transition Initiative. Available at: <http://www.greattransition.org/publication/global-capitalism>.
15. **Kyrylenko, O., Riazanovska, V., Novak, V.** (2019). «Strategic airline alliances as a special form of company integration». *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 5. №1. pp. 75-81. Available at: https://www.researchgate.net/publication/332024539_.

Abstract.

Vysotska M. Conditions and factors of the development of air transport as a sphere of international business.

The general and specific factors influencing the formation and development of the air transport industry as a sphere of international entrepreneurship are considered. Differences in approaches to "international entrepreneurship" are identified, allowing it to highlight the main features, expand its content, and define the category of "international entrepreneurship in the air transport industry." The types and forms of international entrepreneurship in the air transport industry are systematized. The main differences between the air transportation market and other transportation services markets are determined. The forms and types of international entrepreneurship in the air transport industry are detailed. It is proved that for the air transport industry, international entrepreneurship is an objective process caused by international economic relations between economic entities of the air transport industry, enterprises of related industries, organizations, and government agencies in the areas that ensure the implementation of all operations aimed at meeting the demand